

Повернення до джерел

Евген ПОЛОЖІЙ

НАША газета регулярно готує спеціальні випуски до Дня м. Суми. Ці номери користуються заслуженою увагою читачів. Люди, події, речі - все, що повертає нас до минулого, що може пояснити, додати або, навпаки, ще більше заплутати нас у прагненні пояснити собі, хто ми та звідки, і чому саме такі, і чому саме звідти.

Проте якщо брати до уваги те, яким чином формувалося населення Сум, як ріс обласний центр, то стане зрозуміло, що переважна більшість його мешканців у другому або третьому поколіннях - вихідці з Сумщини. Тобто, м. Суми населяють досить молоді династії городян, що натомість інколи видно неозброєним оком.

Сьогодні ми вирішили надолужити ці прогалини і віддати належне всій нашій малій батьківщині - Сумщині. Звісно, наші матеріали далеко не повні, а дослідження «найсамих-найсамих» дискусійні, але ми запрошуємо до творчої дискусії всіх небайдужих до рідного краю людей. Тим більше що в найближчий час редакція планує новий великий проект, який має охопити всі райони Сумщини. Приємного вам читання! З поверненням до джерел.

Сергій БОНДАРЕНКО,
Наталія МЕДНІКОВА

ПАРАДОКС, але якщо судити по пам'ятниках, встановлених на площах міст і сіл області, Сумщина здається надзвичайно бідною на відомих людей. Але це не так. Сотні відомих людей народилися, жили і творили на території області. Але для пам'ятників у нащадків чомусь не знайшлося ні місця, ні коштів. А можливо, про них просто забули за клопотами і політичними сварками?

ЖИТТЯ багатьох з тих, хто народився на Сумщині, могло б стати сюжетом для захоплюючого детектива. Іван ЛІТВИНЕНКО з Хоружівки половину життя був українським розвідником, контррозвідником і навіть диверсантом, потрапляв у безліч безвихідних ситуацій і тільки завдяки мужності, вмінню і хитрості залишився живим. Життя уродженця с. Сопич Глухівського ра-

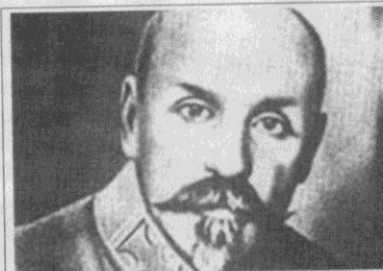
йону генерала Олександра ГРЕКОВА також повне пригод та мелодраматичних перевтілень. За життя він встиг пройти дві війни, побувати командувачем армій двох українських держав, безробітним, садівником, бухгалтером, викладачем і підпільником. Лише за кілька століть Сумщина дала світу та Україні сотні відомих людей: вчених, економістів, військових, діячів культури і мистецтва. Багато хто з них жив і творив у межах культури Російської імперії та культури радянського періоду. Саме тому громадськість практично не знає про їх українське коріння. Але знайомство з біографією практично кожного з них дає можливість переконатися, що про свою малу батьківщину вони не забували. Звичайно, у цій невеликій публікації ми не змогли пригадати всіх - для цього знадобилася б енциклопедія. Тому ми вибрали найвідоміших - справжні «золоті імена».

Золоті

Сотні відомих

Олександр Богомазов
(1880 - 1930).

Народився в м. Ямпіль. Відомий російський художник, який працював у стилі кубофутуризму.

Олександр Греков (1875 - 1958).

Народився в с. Сопич Глухівського р-ну. Український військовий діяч, генерал, у 1918-1919 рр. - військовий міністр Української народної республіки (УНР), в лютому-березні - наказний отаман (командувач) армії УНР, командувач армією Західноукраїнської Народної республіки-Української Галицької армії.

Микола Ханенко (1691-1760).

Народився в м. Глухів. Генеральний хорунжий. Брав участь у поході російського війська на Крим 1741 р. Залишив «Щоденник», що містить певні відомості з історії України 20-50-х рр. XVIII ст.

Максим Березовський
(1745-1777).

Народився у м. Глухів. Композитор, співак.

Іван Кожедуб (1920-1991).

Народився в с. Ображіївка Шосткінського р-ну. Радянський військовий діяч. Тричі Герой Радянського Союзу, генерал-майор авіації.

Георгій Нарбут (1886 - 1920).

Народився в с. Нарбутівка.

Максим Берлінський
(1784 - 1848).

Народився у с.Нова Слобода Путивльського р-ну. Відомий історик, архівіст, археолог XVIII - I половини XIX ст.

Руднев Семен (1899-1943).

Народився на хуторі Мойсіївка (нині село Рудневе Путивльського району). Активний діяч радянського партизанського руху, комісар з'єднання під командуванням С. А. Ковпака. Герой Радянського Союзу.

художник-графік та ілюстратор, автор банкнот, марок, цінних паперів, упаковки товарів Української народної республіки, дизайнер форми армії УНР, герба і печатки Української держави гетьмана Павла Скоропадського, один із засновників і перший ректор Української академії мистецтв.

Микола Терещенко (1819 - 1903). Народився у м. Глухів.

Почесний громадянин м. Києва. Меценат, цукрозаводчик, благоупорядник міста.

Степан Тимошенко (1878-1972).

Народився в с. Шпатівка Конопського р-ну. Вчений у галузі механіки. Основоположник теорії міцності матеріалів, теорії пружності та коливань. Один із організаторів і перших академіків Української академії наук. Був обраний членом ряду АН Європи і почесним доктором восьми університетів Європи і Америки. Його ім'я присвоєно Стенфордському університету США.

Ада Роговцева (1937).

Народилася у м. Глухів. Українська акторка театру та кіно. Народна артистка Української РСР. Народна артистка СРСР. Є почесним громадянином Глухова. Ада Роговцева зіграла ролі в понад 30 фільмах. У 2007 р. Президент України Віктор Ющенко підписав указ про надання Аді Роговцевій звання «Герой України» з удостоєнням ордена Держави.

Віталій Білоножок (нар.1953 р.)

Народився в с. Слобода Буринського р-ну. Естрадний виконавець, народний артист України (1995)

Іван Литвиненко (1891-1947).

Народився в с. Хоружівка Недирагайлівського р-ну. Керівник військової розвідки армії УНР в 1918-1920 рр., організатор антибільшовицької розвідувально-диверсійної мережі в Україні в 20-ті роки, керівник розвідки Української Повстанської армії.

Олександр Безбородько (1747 - 1799).

Народився в м. Глухів. Канцлер Російської імперії, фаворит цариці Катерини II і царя Павла I, багаторічний керівник зовнішньополітичного відомства імперії.

Іван Кавалерідзе (1887 - 1978).

Народився на хуторі Ладанському (тепер с.Новопетрівка Роменського р-ну Сумської обл.). Скульптор, кінорежисер, драматург. У творчому доробку Кавалерідзе — скульптурний портрет Федора Шаліяпіна, пам'ятники — княгині Ользі в Києві; Тарасу Шевченку в Ромнах, Полтаві, Сумах; Григорію Сковороді в Лохвиці, Києві. Автор проєктів пам'ятників Ярославу Мудрому, Богдану Хмельницькому в Кобеляках, композиції «Амвросій Бучма в ролі Миколи Задорожного», «Прометей», «Лев Толстой», «Святослав у бою», «Запорожець на коні», «О.Пушкін і М.Гоголь», «М.Кропивницький», «Летять журавлі», меморіальних дошок та горельєфів.

Аврам Іоффе (1880-1960).

Народився у м. Ромни. Академік АН СРСР (1920), фізик, Герой Соціалістичної Праці. Лауреат Сталінської премії (премію віддав у Фонд перемоги). Почесний академік АН США, НДР, Франції, Румунії, Індії.

Петро Калнишевський (1691-1803).

Народився в с. Пустовоїтівка Роменського р-ну Сумської області. Був останнім кошовим отаманом Запорізької Січі. Похований на Соловках.

Володимир Тимошенко (1885 - 1965)

Народився в с. Базилівка Конопського р-ну. Український економіст, автор цілого ряду робіт, в яких аналізувалися макроекономічні процеси в світовому сільському господарстві.

Олександра Деревська (1902-1959).

Народилася у м. Грозний, проживала у м. Ромни. Мати-героїня, всиновила і виховала 48 дітей-сиріт різних національностей в роки Громадянської і Великої Вітчизняної воєн.

Конопот

Буринь

Нейдрич

Ромни

Липова Долина

імена Сумщини

ЛЮДЕЙ, ЯКІ ПРОСЛАВИЛИ НАШУ ОБЛАСТЬ

Любов Приходько
(народилася в 1948 р.).
Абсолютний чемпіон світу з вертолітного спорту 1978 р., багаторазовий чемпіон України та СРСР з цього виду спорту.

Сидір Ковпак
(1887-1967).
Народився в с. Котельва Полтавської обл. Державний діяч, один з керівників партизанського руху, двічі Герой Радянського Союзу.

Гарасим Кондратьєв (?-1701)

Народився у м. Ставище (нині Київської обл.). Сумський полковник, стольник, один з найбагатших поміщиків Слобідської України. Отаман (осадчий) переселенців на Слобожанщину з м. Ставище Білоцерківського полку. У 1655 р. (за інш. даними - 1653, 1654 рр.) з дозволу російського царя заснував на р. Сумка м. Суми.

Дмитро Суханов (1825-1890).

Народився в с. Обоянь Курської губернії. Почесний громадянин міста Суми. Підприємець-меценат. Нагороджений двома срібними медаллями на Станіславській стрічці, золотою медаллю на Станіславській стрічці, золотою медаллю на Володимирській стрічці, орденом Св. Анни 3-го ступеня.

Олександр Булатович (1870-1919).

Народився в с. Луциківка Білопільського р-ну. Видатний дослідник Ефіопії. Краєзнавчі дослідження оцінені двома срібними медаллями Російського географічного товариства.

Степан Супрун (1907-1941).
Народився у с. Річки Білопільського р-ну. Двічі Герой Радянського Союзу, полковник авіації.

Олексій Алчевський (1835 - 1901)

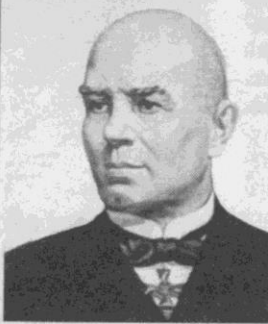
Народився в м. Суми. Підприємець, промисловець, меценат, творець першого акціонерного іпотечного банку і фінансово-промислової групи в Російській імперії, діяч українського національного руху, творець харківської «Громади».

Антон Макаренко
(1888-1939).

Народився у м. Білопілья. Здійснив у педагогічній практиці дослід масового перевиховання дітей-правопорушників, який не має прикладів. Тисячі дітей без нагляду не тільки підняв „з дна”, але й повернув до життя.

Розробляв теорію і методику виховання в колективі, теорію сімейного виховання. А. С. Макаренко розробив теорію дитячого колективу, розкрив основні його ознаки, визначив стадії його розвитку, шляхи формування

Іван Харитоненко
(1822 - 1891).

Народився в с. Нижня Сироватка. Почесний громадянин м. Суми. Нагородже-

Павло Харитоненко
(1852-1914).
Почесний громадянин м.

Буда

Анатолі Мокренко (1933).

Народився в с. Терни. Український співак (баритон), народний артист СРСР, лауреат Державної премії УРСР ім. Т.Г. Шевченка. Один з фундаторів і активний член Товариства української мови ім. Т.Г.Шевченка.

Павло Рибалко (1894-1948).

Народився у с. Малий Вистороп Лебединського р-ну Сумської області. У 1943 р. йому присвоєно звання Героя Радянського Союзу. У роки війни командував 5-ю танковою армією. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 6.04.1945 р. нагороджений другою Золотою Зіркою Героя.

Дмитро Хілков (1857 - 1914)

Князь, військовий і політичний діяч, послідовник Л. Толстого, революціонер. Створив в с. Павлівка Сумського р-ну толстовську громаду, яка проіснувала сім років (1885-1892 рр.). Був організатором повстання в с. Яструбине цього ж району і створення там «республіки»(1905 р.)

Олександр Паліцин (1741- 1816).

Літературний діяч, просвітитель Слобожанщини I половини XIX століття, творець просвітницького гуртка і школи в с. Попівка (нині с. Залізник) Краснопільського р-ну, які отримали найменування «Попівська академія».

Борис Гмиря

(1903 – 1969).

Народився в м. Лебедин. Український співак (бас), народний артист СРСР, лауреат Державної премії СРСР. В 1962 р. ім'я Б.Гмири внесено до престижної Міжнародної енциклопедії «Who is who». Протягом 1945—1982 рр. у колишньому СРСР було випущено астрономічну кількість платівок із записами Бориса Гмири — 7 мільярдів примірників.

Егор Мовчан (1898 – 1968).

Народився в с. Велика Писарівка. Український кобзар. Його співу та грі аплодували сотні учасників Міжнародного конгресу славістів у Москві. Мав багатий репертуар.

Григорій Кожушко (1880 – 1924).

Народився в с. Велика Писарівка. Відомий український кобзар.

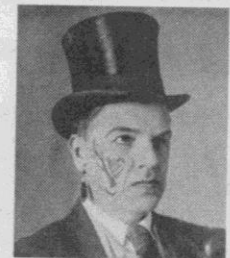
Костянтин Ушинський (1823-1871).

Народився у м. Охтирка. Видатний педагог і науковець.

Давид Бурлюк

(1882 - 1967).

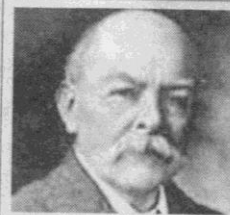
Народився на хуторі Семіротівка Лебединського р-ну. Поет, художник, один з основоположників українського і російського футуризму.

Михайло Арцибашев (1878 - 1927).

Народився на хуторі Доброславівка Охтирського р-ну. Відомий письменник, драматург, публіцист Російської імперії. Також прославився своєю непримиренністю до комуністичного режиму.

Олексій Берест (1921 - 1970).

Народився в с. Горяїстівка Охтирського р-ну. Учасник встановлення прапора 3-ї ударної армії РСЧА над будівлею рейхстагу нацистської Німеччини.

Сергій Бородаєвський (1870 - 1942).

Народився в м. Охтирка. Видатний теоретик і практик українського кооперативного руху початку XX ст., член уряду УНР.

Никанор Онацький (1875 - 1937).

Народився на хуторі Хоменки Липоводолінського р-ну. Видатний художник, засновник Сумського художнього музею.

Білопільля

Суми

Гайлів

Краснопільля

Лебедин

Гростянець

Вел. Писарівка

Охтирка